

ВЪЗПИРАНЕ НА АРМАГЕДОН
Биография на НАТО

DETECTING ARMAGEDDON. A BIOGRAPHY OF NATO
Copyright © 2024 Peter Apps

© Деян Кючуков, *превод от английски*
© Фиделия Косева, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2024

ISBN: 978-954-28-4896-7

ПИТЪР АПС

ВЪЗПИРАНЕ НА
АРМАГЕДОН

БИОГРАФИЯ НА НАТО

Превод от английски:
Деян Кючуков

 ciela

Съдържание

Предговор.....	7
Въведение.....	19
ЧАСТ 1. ШОКЪТ ОТ УКРАЙНА.....	23
Глава 1. Усещане за заплахата и страх (2022–2023).....	25
Глава 2. Един много политически съюз (2023)	39
ЧАСТ 2. ЗАЧЕВАНЕ И РАЖДАНЕ	53
Глава 3. От руините на Дюнкерк (1945–1948)	55
Глава 4. Въздушният мост и изграждането на съюза (1948–1949)...	70
ЧАСТ 3. ПЪРВАТА СТУДЕНА ВОЙНА.....	87
Глава 5. Прохождането на НАТО (1949–1951).....	89
Глава 6. „Спиралата на силата“ на Айзенхауер (1951–1952).....	100
Глава 7. Големи заплахы и големи разделения (1952–1958).....	115
Глава 8. Спътници, атомни бомби и Шарл дьо Гол (1957–1960)	132
Глава 9. Берлинското изпитание на Кенеди (1961).....	146
Глава 10. Куба (1962).....	160
ЧАСТ 4. РАЗВЕДРЯВАНЕ, РАЗНОГЛАСИЯ И АТРАКЦИОНЪТ НА РЕЙГЪН	177
Глава 11. Сянката на Виетнам (1963–1974).....	179
Глава 12. Отново на ръба (1975–1980)	197
Глава 13. Ръкавиците са свалени (1981–1982)	211
Глава 14. На крачка от Армагедон? (1983).....	225
Глава 15. Краят на играта (1984–1989).....	244
ЧАСТ 5. ЕПОХАТА НА ИНТЕРВЕНЦИИТЕ	263
Глава 16. Бързо шофиране през гъста мъгла (1990–1991).....	265
Глава 17. Към Балканите (1992–1994).....	281
Глава 18. „Където ангелите се боят да ходят“ (1995–1998).....	295
Глава 19. Косово (1999).....	311
Глава 20. Към новото хилядолетие (1999–2001).....	329

Глава 21. Атаките на 11 септември и последиците от тях (2001) ...	343
Глава 22. Разколът около Ирак (2002–2005)	355
Глава 23. Афганистан: Най-дългата война на НАТО (2006–2010).....	371
ЧАСТ 6. ПОДНОВЕНАТА КОНФРОНТАЦИЯ	389
Глава 24. Путин, пирати, кибератаки и Грузия (2007–2011).....	391
Глава 25. Неочаквани революции (2011–2013)	404
Глава 26. Завръщането на войната в Европа (2012–2015)	416
Глава 27. На сцената излиза Доналд Тръмп (2016–2019).....	427
Глава 28. Световната криза от 20-те години на ХХІ век	444
ЧАСТ 7. ПЪТЯТ КЪМ 2049 г.....	461
Глава 29. От Вилнюс до Вашингтон (2023–2024).....	463
Глава 30. Оцеляване до вековния юбилей на НАТО (2024–2049)	475
Благодарности.....	493
Бележки	497

Част 1.

Шокът от Украйна

ГЛАВА 1.

Усещане за заплаха и страх (2022–2023)

*„Дали Естония е следващата?
Е... правил всичко възможно да го предотвратил.“*

**Естонският министър на отбраната
Хано Певкур, 16 февруари 2023 г.¹**

Тече дванадесетият месец от пълномасщабното нахлуване на Русия в Украйна. Сред горите на Централна Естония отеква звук от стрелба. Залегнали в облицованите с дъски окопи, войници поставят пълнителите в автоматите си и се взират между дърветата за настъпващи машини и пехота. Тежки британски танкове *Challenger 2* се впускат с рев по горските пътеки, покрити с клони и камуфлажни мрежи, за да се сливат с боровете и снега. Наблизо чака датският Ютландски драгунски полк, оборудван с малко по-леките танкове *Leopard*. В подкрепа е и алпийската пехота на Франция, чиито умения за зимна и планинска война сега се тестват в Прибалтика.

„Сценарият симулира вражеско нахлуване в Естония“, споделя майор Ник Бриджис, началник-щаб на ръководената от Обединеното кралство естонска бойна група на НАТО в рамките на програмата *Enhanced Forward Presence* („Засилено предно присъствие“). „Те са проникнали доста далеч на запад, а сега ние се опитваме да предотвратим контраатака.“ Докато войниците коленичат в плиткия сняг, един хеликоптер *Chinook* се приземява, вдигайки облаци от бял прах. Това е просто учение, но към него се подхожда много сериозно². Хи-

ляда и петстотин километра на югозапад украинската армия се бори за оцеляване срещу Кремъл от близо година, като се съобщава за десетки хиляди убити или ранени.

За полковник Андрус Мерило, сивобрадия, напорист командир на Първа естонска пехотна бригада, учението „Зимен лагер“ е шанс да покаже пред врагове и съюзници, че страната му ще бъде също толкова трудна за завладяване, и да гарантира, че естонските войски и техните съюзници от НАТО са напълно подготвени за битка в сковаващия зимен студ, ако се наложи. По негови думи, събитията в Украйна са вдъхнали на войските му увереност, че това, което правят до момента, е правилно: „Русия е наш съсед от векове. Трябва да сме подготвени“³.

Откакто Прибалтийските републики връщат своята независимост след разпада на Съветския съюз през 1991 г., мнозина предупреждават, че само силната отбрана и членството в НАТО са способни да защитят Литва, Латвия и Естония, както и другите нови демокрации от Източна и Централна Европа. Те кандидатстват за присъединяване към алианса през 2002 г., а президентът на Латвия Вайра Вике-Фрайберга описва членството в него като единствената гаранция, че съгражданите ѝ ще могат да си лягат вечер, „без да се тревожат, че някой ще почука на вратата им и ще ги качи на влака за Сибир“⁴.

Нахлуването на Владимир Путин в Украйна през февруари 2022 г. е поредното доказателство за това, заявява естонският премиер Кая Калас пред журналисти в щаба на НАТО в Брюксел 16 месеца по-късно. През 2008 г. Украйна получава принципна покана да се присъедини към алианса, но прекият път към членство ѝ е отказан, което я оставя в неясната „сива зона“ между Изтока и Запада. Според Калас сега светът плаща цената за това решение. Тя смята, че ако не е била допусната да се присъедини през 2004 г., Естония почти със сигурност е щяла да се изправи пред същите проблеми: „Всяка сива зона в Европа е източник на конфликти, а единствената наистина ефективна гаранция за сигурност е НАТО“⁵.

За останалата част от алианса нахлуването в Украйна през 2022 г. е доза адреналин, която дава тласък на най-амбициозното планира-

не и операции от 50-те години на миналия век. „НАТО разчита на инерцията, а голяма част от нея се генерира от чувството за заплахата и страх“, казва бившият служител на американското разузнаване Андреа Кендъл-Тейлър⁶. Това е динамика, която основателите на НАТО биха припознали.

Когато представителите на 12 нации подписват Северноатлантическия договор във Вашингтон на 4 април 1949 г., президентът Хари Труман го нарича „прост документ“, който би могъл да предотврати две световни войни, ако е съществувал по-рано. Той казва пред присъстващите: „С настоящия договор ние целим да освободим северноатлантическата общност от заплахата от потисничество и употребата на сила. Защитим ли този регион от войни, това значително ще доближи установяването на постоянен мир в целия свят“⁷.

Истинският глобален мир може и да не е постигнат, но когато първото поколение посланици на НАТО поглеждат назад към първите четири десетилетия на алианса, те отбелязват, че той е надживял всички други значими международни съюзи в историята с изключение на Делоската лига – обединението на градове държави начело с Атина, формирано срещу персите през 478 г. пр.н.е. То просъществува 74 години и полага основите на съвременна Гърция.

През 1985 г. италианският дипломат Егидо Ортона пише, че НАТО възниква поради чувството за опасност. Резултатът е „съюз, още по-необходим и неизбежен днес, отколкото в момента на създаването си“⁸. Андре де Стаерке, дългогодишният холандски посланик, допълва: „Аз лично не мога да се сетя за друг демократичен съюз, успял в мирно време и за неопределен срок да изгради нещо, което да се доближава до обща политическа или военна политика“⁹.

Нищо от това не идва от само себе си – нужни са упорит труд, ангажираност, компромиси, а понякога и доза късмет. Когато една късна декемврийска вечер на 1947 г. в Лондон британският външен министър Ърнест Бевин за първи път представя концепцията на американския си колега, държавния секретар Джордж Маршал, за уморения американец е трудно да схване какво всъщност се предлага¹⁰.

Но с развитието на идеята през следващите 16 месеца, създателите ѝ все по-твърдо вярват в нейния прост принцип: ако европейските демокрации успеят да се споразумеят със САЩ и Канада и да поемат ангажимент, че атаката срещу един ще означава атака срещу всички, това би могло да предотврати избухването на нов катастрофален глобален конфликт.

Когато обхватът на алианса става ясен в средата на 1948 г., американският посланик във Великобритания Луис Дъглас се пита дали САЩ „не отхапват прекалено голяма хапка“. Британски генерал, присъстващ на същата среща, признава, че алиансът „носи риск“, но предупреждава, че „по-голям риск би било, ако се допусне страните да бъдат нападани една подир друга“¹¹. Първият генерален секретар на алианса Хейстингс Исмей по-късно пише, че именно такава е била стратегията на Хитлер през Втората световна война и че НАТО има за цел да не допуска това да се случи отново¹².

Американският дипломат Лушъс Батъл, един от последните живи свидетели на подписването на договора, го описва 50 години по-късно като „чудесна идея, превърнала се в превъзходно постижение“, но добавя, че „далеч не е имало всеобщо съгласие, че това е правилният път“¹³.

Впрочем „всеобщо съгласие“ рядко се наблюдава и по-късно. Оцеляването и ефективността на НАТО не са нещо, което неговите членове могат да приемат за даденост. Историята му в редица отношения е серия от кризи, както вътрешни, така и външни. В една организация, почиваща изцяло върху „консенсуса“, където ветото само на една държава може да блокира дадено споразумение, дори наглед дребните несъгласия или недоразумения понякога се превръщат в значителни пречки.

През 2024 г. Северноатлантическият пакт навършва 75 години, с което ще измести Делоската лига от позицията на най-дълговечния многонационален съюз в световната история. Както министърът на отбраната на САЩ Джим Матис казва на Доналд Тръмп в началото на 2017 г., ако НАТО вече не съществуваше, то трябваше да бъде изобретено¹⁴.

От момента на своето създаване то се оказва забележително ефективно в задачата си да гарантира, че „нито сантиметър“ от територията на страните членки няма да бъде завладян от чужда сила, ако заимстваме израза, използван от неговите лидери от 1950 г. насам („Зоната на НАТО“ не се простира по-на юг от Тропика на Рака, нито в Тихия океан, с изключение на колониалните територии като Британските Фолклендски острови). Като форум, на който демокрациите дебатират и се защитават, винаги е имало вероятност от търкания, подклаждани от политическото его, националните интереси и безмилостния поглед на международните медии, както и от потенциално враждебните чужди държави.

„Само ако разгърнете вестниците или включите телевизора, може да видите, че съюзниците от НАТО не са съгласни по много въпроси“, казва генералният секретар Йенс Столтенберг на пресконференция във Вашингтон по случай 70-ата годишнина на алианса през април 2019 г. Той дава за пример търговията, изменението на климата и отношенията с Иран, но добавя: „Силата на НАТО е, че въпреки тези различия винаги сме били в състояние да се обединим около нашата основна задача, която е да се браним и защитаваме взаимно“¹⁵.

Последиците от нахлуването в Украйна през февруари 2022 г. демонстрират няколко дългосрочни истини за алианса и неговите членове. Първата е, че НАТО и неговите структури винаги се изграждат в трудни моменти, предлагайки както пречки, така и преимущества, щом настъпят по-спокойни времена. През първата година от своето съществуване след подписването на договора през 1949 г. алиансът няма никакви постоянни структури, а представлява само поредица от срещи, на които министри и генерали обсъждат сигурността на европейския континент. Месеци наред военните командири предупреждават, че ако Русия реши да нападне, защитата на Запада може да рухне в рамките на дни.

Първата война обаче настъпва в другия край на света. НАТО е едва на една година, когато севернокорейските войски предприемат мащабна и неочаквана атака отвъд 38-ия паралел през юни 1950 г. Те прегазват почти целия полуостров, преди да бъдат спрени от САЩ и

техните съюзници. Възникналият конфликт води до около пет милиона жертви и предефинира самата същност на алианса.

В края на 1951 г. Труман призовава американския генерал Дуайт Айзенхауер, архитекта на съюзническата победа в Европа през Втората световна война, обратно в американската армия. Той става първият върховен главнокомандващ съюзническите сили на НАТО в Европа (*Supreme Allied Commander Europe*, или съкратено *SACEUR*). В рамките само на година Айк и още мнозина от екипа, планирал десанта в Нормандия, изграждат основите на съвременната военна машина на алианса.

„Смятам НАТО за най-важната организация в света днес“, казва неговият заместник, фелдмаршал Бърнард Монтгомъри, пред студенти в колежа по отбрана на НАТО през 1953 г. „Твърдо съм убеден, че ако тя беше възникнала по-рано, нямаше да има Втора световна война... Вярвам също, че в нейното укрепване се крие основният залог за предотвратяване на Трета световна война“¹⁶.

На фона на конфликта в Украйна мнозина наблюдатели, особено в Източна Европа, смятат, че алиансът отново е достигнал повратна точка. „Агресията не може да носи печалба“, казва естонският министър-председател Калас през декември 2022 г. „Ако нападнеш суверенна държава, не бива да си тръгваш с повече територии или повече ресурси, а да бъдеш наказан за постъпката си, защото ние сме възприели международен ред, основан на правила, според които е незаконно да се напада чужда държава“¹⁷.

Едва четири месеца след инвазията екипът за политическо планиране изготвя първата нова стратегическа концепция на НАТО от 2010 г. насам. Докато предишната ѝ версия гласи, че евроатлантическата зона е „в мир“, тази изрично казва обратното. Според нея нахлуването на Русия е „разрушило мира и сериозно е променило средата на сигурност“. Допълнителни утежняващи фактори са „всеобхватната нестабилност, нарастващата стратегическа конкуренция и настъпващият авторитаризъм“. Според документа трите основни задачи на НАТО сега са „възпиране и отбрана“, „предотвратяване и управление на кризи“ и „кооперативна сигурност“¹⁸. Длъжностните лица отново

говорят за обща цел, особено тези от Източна Европа. „Има определено усещане за мисия“, заявява един млад служител, едва прехвърлил 30-те¹⁹. „НАТО днес е по-обединено, отколкото съм го виждал някога“, казва пред репортери в Полша генерал Кристофър Каволи, командващ американските сили в Европа, наскоро поел бившия пост на Айзенхауер като *SACEUR*. „Работя в него, откакто бях лейтенант през 1998 г., и мога да ви кажа, че никога не съм виждал подобна решимост... Това е забележително.“²⁰

„Той (Путин) допусна голяма грешка, като нахлу в Украйна, защото тотално подцени украинците, тяхната сила, устойчивост и смелост“, коментира Столтенберг. „Той напълно подцени също НАТО и неговите съюзници... Това е най-успешният съюз в историята заради нашето единство и способността ни да се адаптираме. Ако светът се промени, НАТО също се променя.“²¹

За всеки, който се пита дали една модерна западна демокрация може да удържи съгласувана и брутална атака от страна на авторитарна държава като Русия, успехът на Украйна да оцелее при първоначалната атака е окуражаващ. Но самите мащаби на войната и произтичащите от нея човешки загуби надминават всичко, което алиансът е допускал в новата си история. Според докладите на ООН цивилните жертви през първата година са около 8500, но самите служители, които са ги изготвили, признават, че реалната цифра вероятно е значително по-висока²². Въз основа на сателитни кадри *Associated Press* преброява над 10 000 нови гроба само в крайбрежния град Мариупол след опустошителната му обсада и превземане, като предупреждава, че още много тела вероятно са останали под развалините, докато руските булдозери разрушават кварталите. Някои местни източници определят броя на загиналите в града на 25 000, а според други той е три пъти по-висок²³.

Други местни свидетелства са не по-малко обезпокоителни. През април 2022 г. украинските войски влизат отново в град Буча в Киевска област и откриват по улиците десетки трупове, част от които с ръце, вързани зад гърба. Украинското правителство по-късно определя броя на загиналите на 458. Служителите, планиращи съюзната

отбрана, сега имат ужасяващ визуален пример за това как може да изглежда дори една локална война в Европа. „Това е най-големият конфликт на европейския континент след Втората световна война“, казва високопоставен служител на алианса. „Никога повече не бива да се допуска (клане в стила на) Буча на територията на НАТО.“²⁴

* * *

Бившият посланик на САЩ в НАТО Доналд Ръмсфелд веднъж коментира, че алиансът има късмета да бъде „спасяван“ веднъж на десетилетие от поредната криза с Кремъл²⁵. През първите 15 години на новия век обаче много от лидерите му разглеждат Русия на Путин по-скоро като партньор, отколкото като потенциален враг.

Тъй като непосредствените граници на НАТО се смятат за незасрашени, алиансът пренасочва вниманието си „извън зоната“, като се намесва първо в Балканските войни през 90-те, а след 11 септември 2001 г. и в Афганистан. Подобно на по-късната война през 2011 г. в Либия, това често са противоречиви действия. Загрижеността относно действията на Русия нараства постепенно след 2007 г., когато Естония е подложена на предполагаемо руска кибератака. Следва войната с Грузия през 2008 г. и поредица от все по-агресивни руски военни учения в Източна Европа, включително и такива, симулиращи ядрени удари срещу страни членки на НАТО.

Анексирането на Крим през 2014 г. и последвалите боеве в Източна Украйна твърдо поставят ударението върху възпирането на Русия и НАТО изпраща първите групи за Засилено предно присъствие в Източна Европа. През март 2020 г., в разгара на пандемията от *COVID-19*, САЩ се ангажират с поредицата от годишни учения *DEFENDER*. Те включват прехвърляне на сили през Атлантика към континентална Европа, по подобие на ученията *REFORGER* от 70-те и 80-те, характерни за епохата на Студената война. Столтенберг коментира: „Алиансът всъщност беше доста подготвен за инвазията през 2022 г., отчасти защото имахме много прецизна разузнавателна информация, но и защото руската инвазия следваше модел, вече познат

от Чечня, от Грузия, а след това и от Крим... Като хора може да сме шокирани от бруталността, но не и изненадани от факта, че президентът Путин нахлу в Украйна²⁶.

* * *

С отслабването на пандемията през април 2021 г. руската армия придвижва над 100 000 войници към украинската граница. Повечето от тях се завръщат в базите си към началото на май 2021 г., но риториката на Кремъл все по-открито поставя под въпрос правото на Украйна да съществува като независима държава. През ноември Путин насочва обратно към границата още по-многочислена армия, като американските и британските наблюдатели са убедени, че това не е учение. На срещата на Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата в Глазгоу високопоставени американски служители предупреждават украинския президент Володимир Зеленски, че страната му е на път да се изправи пред изпитание.

Докато подготовката за атака на Путин достига финалната си фаза, американското разузнаване прави това, което е правило при всяка голяма международна криза след кубинската през 1962 г. – изпраща водещи експерти да информират Северноатлантическия съвет и да подготвят членовете му за онова, което може да се случи. Както и в предишни случаи, разделенията бързо излизат на преден план. Запознати разказват за скептицизъм от страна на няколко европейски нации, мърморене относно минали грешки на САЩ по повод иракските оръжия за масово унищожение, а също и съмнения, че Кремъл наистина ще започне голяма война²⁷.

Източните държави членки, и по-специално Прибалтийските републики и Полша, са далеч по-разтревожени и лобират за разполагане на допълнителни войски на алианса, които да възпрат евентуално нападение срещу тях²⁸. През септември 2021 г. те виждат как западните сили хаотично напускат Афганистан след две десетилетия на „железен“ ангажимент. Сега наблюдават как персоналът на посолствата бяга от Киев.

Както винаги по време на криза, всички погледи се насочват към Съединените щати. През декември 2021 г., докато се качва на президентския хеликоптер на моравата пред Белия дом, Байдън дава да се разбере, че изпращането на американски сили в защита на Украйна „не е на дневен ред“. От друга страна, нациите, които са вече в алианса, ще бъдат защитавани докрай. И двете фрази се повтарят многократно през следващите седмици. „Ние имаме морално и правно задължение към нашите съюзници от НАТО, в случай че (Русия) нападне“, казва Байдън. „Това е свещено задължение, но то не се разпростира... върху Украйна.“²⁹

* * *

През осемте десетилетия след 1945 г. САЩ винаги са били най-мощният съюзник. Тяхната значимост произтича от политическия, икономическия и военния им потенциал, от статута им на първа западна ядрена сила, както и от историческата роля на „арсенал на свободата“, който изчаква в началото и на двете световни войни, но после има решаващ принос за победата. Прекратяването на изолационистката традиция присъства в дневния ред на създателите на алианса от самото начало. Тяхната цел е да ангажират САЩ със защитата на Европа по начин, който предишните поколения американци винаги са избягвали.

Това не пречи във Вашингтон и извън него десетилетия наред да се дискутира дали САЩ не носят несправедливо тежко бреме. Редица американски кандидат-президенти подкрепят изтеглянето на войските, а сенатори и конгресмени се опитват да прокарат законопроекти със същия ефект. Съвсем наскоро Доналд Тръмп нарича НАТО „отживелица“, а споровете му с почти всички държави членки карат мнозина да се запитат дали алиансът изобщо може да оцелее. Дори в по-спокойни времена дисбалансът на силите между Вашингтон и другите столици е източник на напрежение, а по-малките съюзници обвиняват по-големите, че вземат решения зад гърба им. Всъщност през мандата на Тръмп американският принос за НАТО се увеличава,

но друг въпрос е доколко президентът е наясно с това. От февруари 2022 г. администрацията на Байдън се изявява като твърдо трансатлантическа – САЩ са в основата на западната стратегия за оказване на оръжейна подкрепа за Украйна, въвеждане на икономически и политически санкции срещу Русия и укрепване на отбранителните способности на НАТО.

Първоначално малцина в Русия и на Запад смятат, че правителството на Украйна ще оцелее. Очаква се въздушно нападение и брониран удар откъм Беларус да превземат Киев и да „обезглавят“ военното и цивилното ръководство. САЩ, Великобритания, Прибалтийските републики и Полша доставят гранатомети и друго леко въоръжение в страната, но по-скоро с надеждата да подкрепят бунт срещу руската окупация, отколкото функционираща украинска държава. Когато Русия започва офанзивата в ранните часове на 24 февруари, Столтенберг и неговият екип от НАТО вече са планирали своя отговор. Те насрочват незабавна среща на посланиците на Северноатлантическия съвет, а също така нареждат мобилизация на 40 000 войници на различни места в Източна Европа.

На следващия ден 30 национални лидери на НАТО заедно с други партньори, включително Европейският съюз, Швеция и Финландия, провеждат извънредна виртуална среща на върха. Те осъждат „безсмислената“ война на Русия и отново се ангажират с принципите на съюза за взаимопомощ и самоотбрана³⁰. Целта на Столтенберг и военните лидери на алианса е да демонстрират колко сила могат да съберат при спешна необходимост. В рамките на дни броят на оперативните сили под пряко командване на НАТО се увеличава до 140 кораба, 32 000 души сухопътни войски на източния фланг и 135 самолета³¹. Очакванията, че правителството в Киев ще се окаже лесна жертва, не се оправдават. Руските въздушнодесантни войски не успяват да превземат летище Гостомел край столицата, а онези, настъпващи откъм Беларус, се придвижват с мъка напред³². Населени места, които агресорът очаква бързо да се предадат, като предимно рускоезичния университетски град Харков и крайбрежния стоманодобивен център Мариупол, вместо това оказват ожесточена съпротива.

„Събираме се тук, в централата на НАТО, изправени пред най-сериозната заплаха за сигурността от поколение насам“, заявява Столтенберг пред репортери, когато лидерите на алианса пристигат в Брюксел за извънредна среща на върха. Той говори за „ново усещане за спешност“ относно укрепването на отбраната и за изпращане на бойни групи за „Засилено предно присъствие“ в Румъния, България, Унгария и Словакия³³.

Подобно на всеки друг противник, като се започне от Сталин и се стигне до талибаните, Путин също се надява алиансът да се пропука под натиск. По този повод Байдън коментира: „Путин разчиташе на разцепването на НАТО. В ранните ми разговори с него през декември и януари беше ясно, че не вярва да успеем да поддържаме единомислие. Но алиансът никога не е бил по-единен, отколкото днес. Путин получава обратното на онова, което очакваше“³⁴. На 26 април 2022 г., на 62-рия ден от конфликта, представители на повече от 40 държави се срещат във военновъздушната база „Рамщайн“, за да координират доставките на оръжия и оборудване. „Путин никога не е предполагал, че светът толкова бързо и категорично ще се обедини в подкрепа на Украйна“, казва министърът на отбраната на САЩ Лойд Остин³⁵.

Разбира се, фактът, че войната изобщо се случва, представлява провал за НАТО и за Запада в по-широк смисъл. Докато лобира за повече оръжия, украинският Зеленски дипломатично отбелязва, че оставянето на страната му в неясната „сива зона“ между приемането и отказа за членство е предпоставка за проблеми в дългосрочен план. Други обвиняват за случилото се хаоса от блискоизточните интервенции в предшестващата епоха на Тръмп. Според тях без превземането на Кабул от талибаните и без изтеглянето на НАТО от Афганистан през август 2021 г. Путин не би се решил да нападне Украйна само шест месеца по-късно.

Сега светът навлиза в неизследвани води. Никога по-рано в историята на алианса не е бушувала такава война между европейски нации, нито членовете му са били толкова пряко замесени във въоръжаването и подкрепата на държава, воюваща с Русия. Що се отнася до въоръжаването на Украйна, страните сключват сделки директно с пра-

вительството в Киев чрез координирания от САЩ „формат Рамщайн“. Участието на НАТО е ограничено, но то използва своите структури, за да подпомага закупуването на артилерийски снаряди на едро. Според наблюдатели в отсъствието на Североатлантическия пакт, и по-специално на неговата гаранция за взаимна отбрана по Член 5, източно- и централноевропейските страни надали биха се решили да подкрепят Украйна заради риска от ответни руски действия. „Нахлуването в Украйна наруши табуто върху употребата на сила в Европа“, казва чешкият посланик в НАТО Якуб Ландовски. „Съответно алиансът изпълнява своята роля... като управлява ескалацията и осигурява безопасно пространство за ефективно предоставяне на помощ.“³⁶

Няколко ракети падат на полска територия през 2022 и 2023 г., но всички те изглеждат случайни инциденти. „Наистина смятам, че един ден това ще се разглежда като представяне на НАТО в най-добрата му форма“, казва бившият помощник генерален секретар по политическите въпроси Стивън Еванс. „Без него Украйна не би могла да получи подобна подкрепа.“³⁷

И все пак конфликтът надхвърля мащабите, за които алиансът е действително подготвен. В разгара на Студената война американските стратегии изчисляват, че армията на САЩ трябва да разполага с артилерийски снаряди за не повече от 60 дни интензивни боеве, преди те или да престанат, или да добият апокалиптични ядрени измерения. Европейските държави никога не са имали за цел да трупат подобни запаси, а след края на Студената война ги намаляват допълнително.

Сега анализаторите допускат, че войната в Украйна може да трае с години. Правителството в Киев забранява на гражданите от мъжки пол да напускат страната, за да ги мобилизира на фронта – крачка, която доскоро изглежда невъзможна в съвременната мобилна епоха. Нивото на огнева мощ, използвано и от двете страни, надминава всички сценарии, които западните държави някога са обмисляли.

През първите два месеца Украйна изразходва значителна част от наличните си преносими зенитно-ракетни комплекси *Stinger*, като западните производители с мъка компенсират количествата³⁸. Украински официални източници съобщават, че в началото на конфликта

руската артилерия изстрелва до 600 000 снаряда на месец, което се равнява на цяла година производство на европейската отбранителна промишленост³⁹.

САЩ, съюзникът с най-големи запаси, доставя един милион снаряда до края на 2022 г., но с цената на прибъгване до стратегическите си запаси, включително тези в Израел и Южна Корея⁴⁰. Европейският съюз се ангажира да предостави още милион, което само по себе си е безпрецедентна стъпка. Един служител на НАТО нарича усилията за снабдяване на Украйна с боеприпаси „огромен и непредвиден стрес върху системата за доставки, продиктуван от военната необходимост“⁴¹. В заводите за муниции на американската армия, които почти не са се променили от 50-те години на миналия век, производствените линии сега работят по 24 часа в денонощие, а служители и ръководители в областта на отбраната търсят места за нови обекти и усилено наемат работници.

„Машабът на тази война е невероятен“, казва Кристофър Каволи, *SACEUR* на НАТО, пред шведска военна аудитория през януари 2023 г. „Досега руснаците са загубили близо 2000 танка... Това засенчва всичките ни досегашни представи, но е реалност и ние трябва да се приспособим към нея.“⁴² „Хората трябва да са наясно, че това ще е дълга битка“, коментира друг представител на НАТО. „Не е поредната дребна криза, нито случаен инцидент някъде по света, който може да се управлява. Това е тотална война и политиците в цяла Европа с пълно право я третираат като такава.“⁴³

„Години наред изглеждаше, че времето е на наша страна“, добавя адмирал Робърт Бауер, бивш началник-щаб на отбраната на Нидерландия и председател на Военния комитет на НАТО от 2021 г. „Мислехме, че ако поддържаме търговски и икономически отношения с дадена държава, никога повече няма да има война. Е, явно сме бъркали.“⁴⁴